ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM INNOVACIYALAR MINISTRLIGI
BERDAQ ATÍNDAǴÍ QARAQALPAQ MÁMLEKETLIK UNIVERSITETI
EKONOMIKA FAKULTETI

“QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASI EKONOMIKASIN TURAQLI RAWAJLANDIRIWDA JASIL EKONOMIKANIŃ ORNI: BAR BOLǴAN MASHQALALAR HÁM OLARDI SHESHIW JOLLARI” ATAMASÍNDA RESPUBLIKALÍQ ILIMIY-ÁMELIY KONFERENCIYASÍ TOPLAMÍ

15-oktyabr, 2025-jıl

“QORAQALPOGʻISTON RESPUBLIKASI IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING Oʻ‘RNI: MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH YOʻLLARI” MAVZUSIDA RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMAN TOʻPLAMI

15 oktyabr, 2025-yil

СБОРНИК РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ «РОЛЬ ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКИ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН: СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ»

15 октября, 2025 г

REPUBLICAN SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE IS BEING HELD AT KARAKALPAK STATE UNIVERSITY ON THE TOPIC “THE ROLE OF THE GREEN ECONOMY IN THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF KARAKALPAKSTAN: EXISTING PROBLEMS AND WAYS TO SOLVE THEM”

October 15, 2025

2025-jıl 15-oktyabr kúni Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, "Ekonomika" fakulteti "Qaraqalpaqstan Respublikası ekonomikasın turaqlı rawajlandırıwda jasıl ekonomikanıń ornı: bar bolǵan mashqalalar hám olardı sheshiw jolları" atamasında respublikaliq ilimiy-ámeliy anjumani ***MATERIALLAR TOPLAMÍ. [Tekst]: «Ekonomika» fakulteti. — Nókis, Qaraqalpaq mámleketlik universiteti baspası, 2025. 815 b.***

Redaktorlar hám shólkemlestiriw komiteti

1. Duysenbaev O. I. – Universitet rektori w.w.a, f.i.k, docent, shólkemlestiriw komiteti baslıǵı;
2. Turdımambetov I. R – Ilimiy isler hám innovaciyalar boyınsha prorektor, g.i.d., professor shólkemlestiriw komiteti baslıǵı orınbasarı;
3. Kudiyarov K. R - Ekonomika fakulteti dekanı, e.i.d, docent shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
4. Nizamatdinov K. K – Ilim-izertlewler, innovaciyalar hám ilimiy pedagog kadrlardı tayarlaw bólimi baslıǵı, yu.i.d, docent shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
5. Utemuratova G. X – Menedjment hám ekonomika tiykarları kafedrası baslıǵı, professor, DSc, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
6. Qalmuratov B. S – Ekonomika hám turizm kafedrası baslıǵı, professor., DSc, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
7. Daniyarov Q. D – Finansliq texnologiyalar kafedrası baslıǵı, docent. Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
8. Tajekeev Z. K – Buxgalteriyalıq esap hám audit kafedrası baslıǵı, docent, Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
9. Ubaydullaev K - Ekonomika hám turizm kafedrası professori, e.i.d, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
10. Sauxanov J. K. - Ekonomika hám turizm kafedrası professori, DSc, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
11. Nazarbaev O – Ekonomika hám turizm kafedrası professori, e.i.k, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
12. Adilchaev R. T - Ekonomika hám turizm kafedrası professori, e.i.k, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
13. Inyatov A. R - Ekonomika hám turizm kafedrası docenti, e.i.k, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
14. Mırzanov B. J - Buxgalteriyalıq esap hám audit kafedrası professori, Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
15. Tlewov N. R - Ekonomika hám turizm kafedrası docenti, e.i.k, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
16. Jiemuratov T. P - Ekonomika hám turizm kafedrası docenti, e.i.k, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
17. Dawletmuratov A. M.- Menedjment hám ekonomika tiykarları kafedrası docenti, Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
18. Ismailov B. A - Finansliq texnologiyalar kafedrası docenti, Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
19. Xalmuratov K. P - Ekonomika hám turizm kafedrası docenti, Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
20. Mádenova E.N. - Menedjment hám ekonomika tiykarları kafedrası docenti, Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
21. Turdiyeva G. U. - Buxgalteriyalıq esap hám audit kafedrası docenti, Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
22. Sarsenbaev B. A.– Finansliq texnologiyalar kafedrası docenti, Phd, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
23. Pirniyazova G.J. - Menedjment hám ekonomika tiykarları kafedrası assistenti, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
24. Tajibayev N.Q. - Buxgalteriyalıq esap hám audit kafedrası stajiyor oqitiwshisi, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası
25. Nuranov I.B. - Ekonomika hám turizm kafedrası stajyor oqitiwshisi, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası;
26. Turdisheva B.J. – Finansliq texnologiyalar kafedrası kabinet basliǵi, shólkemlestiriw komiteti quramı aǵzası

Pikir bildiriwshiler:

Samarqand mámleketlik universiteti professorı, e.i.d ***Arabov N.U.***
Qaraqalpaq mámleketlik universiteti professori, e.i.d ***Ubaydullaev K.***

Toplam, ekonomikalıq pánler hám jaslar mashqalaların úyrenip atırǵan ilimiy xızmetkerlerge, jas alımlarǵa, professor-oqıtıwshılarǵa, ekonomikalıq taraw qánigeliklerine, magistrantlar hám student jaslarǵa arnalǵan.

Toplamda berilgen maqalalardıń mazmunına, durıslıǵına hám onda keltirilgen maǵlıwmatlardıń anıqlıǵına hár bir **avtordıń ózleri juwapker**.

© Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, Ekonomika fakulteti
© "Qaraqalpaqstan Respublikası ekonomikasın turaqlı rawajlandırıwda jasıl ekonomikanıń ornı: bar bolǵan mashqalalar hám olardı sheshiw jolları" atamasında respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya, "Qaraqalpaq mámleketlik universiteti" baspası, 2025.

KIRIS SÓZ

Assalawma áleykum, Húrmetli respublikalıq konferenciya qatnasıwshıları!

Sizlerdi Qaraqalpaq mámleketlik universiteti jámááti atınan búgingi Ekonomika fakulteti professor-oqıtıwshıları tárepinen shólkemlestirilgen áhmiyetli ilimiy-ámeliy konferenciyanıń ashılıwı menen qızǵın qutlıqlayman. Sizlerdi elimizdiń ilimiy jámiyetshiliginiń iygilikli maqset jolında birlesken bul abıraylı ilajında kóriwden quwanıshlımız.

Búgingi konferenciyanıń aktual teması - **"Qaraqalpaqstan Respublikası ekonomikasın turaqlı rawajlandırıwda jasıl ekonomikanıń ornı: bar bolǵan mashqalalar hám olardı sheshiw jolları"** - mámleketimizde alıp barılıp atırǵan reformalar, ekonomikalıq diversifikaciya hám ekologiyalıq qáwipsizlikti támiyinlew siyasatınıń ámeliy kórinisi esaplanadı.

Bizge málim, Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2023-jıl 4-iyuldegi PQ-200-sanlı qararı hámde Joqarı bilimlendiriw, ilim hám innovaciyalar ministrliginiń 2024-jıl 27-dekabrdegi 490-sanlı buyrıǵı tiykarında ilimiy-texnikalıq birge islesiwdi keńeytiw, ilimiy konferenciyalardı nátiyjeli shólkemlestiriw mámleketimizdiń ilim hám bilimlendiriw sistemasınıń tiykarǵı baǵdarlarınan biri sıpatında belgilengen. Sonlıqtan búgingi konferenciya - ilimiy pikir, innovaciyalıq ideyalar hám ámeliy tájiriybelerdi birlestiretuǵın maydan sıpatında ayrıqsha áhmiyetke iye.

Húrmetli konferenciya qatnasıwshıları!

Jasıl ekonomika - bul tek ǵana ekologiyalıq emes, al sociallıq hám ekonomikalıq turaqlılıqtıń da tiykarı. Sonlıqtan, sizlerdiń ilimiy izleniwlerińiz, innovaciyalıq baslamalarıńız hám tájiriybe almasıwıńız aymaǵımızdı turaqlı rawajlandırıw strategiyasına salmaqlı úles qosadı, dep isenemiz.

Imkaniyattan paydalanıp, konferenciya jumısın ashıq dep já不iyalayman hám barlıq qatnasıwshılarǵa nátiyjeli jumıs, jańa ideyalar hám dóretiwshilik ilham tileymen.

Dıqqatlarıńız ushın raxmet!

Qaraqalpaq mámleketlik universiteti rektorı w.w.a
Duysenbaev Olimjon Ismailovich

RESPUBLIKALÍQ ILIMIY - ÁMELIY KONFERENCIYANÍŃ PLENAR MÁJILISI BAYANATLARÍ

1. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich** – Tashkent arxitektura qurilis universiteti professori, e.i.d. (Tema: "Yashil iqtisodiyotga oʻtish sharoitida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish tizimini takomillashtirish masalalari").
2. **Utemuratova Gulnaraxan Xojaniyazovna** – Berdaq atindaǵi Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, "Menedjment hám ekonomika tiykarlari" kafedrasi basliǵi, e.i.d., professor. (Tema: "Ózbekstan Respublikasında qayta tikleniwshi elektr energiya dereklerinen únemli paydalanıwdı basqarıwdı jetilistiriw").
3. **Qalmuratov Baxtiyar Seytimuratovich** – Berdaq atindaǵi Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, Ekonomika hám turizm kafedrası baslıǵı, e.i.d., professor. (Tema: "Region sanaatınıń innovaciyalıq rawajlanıw koncepciyasın qáliplestiriw baǵdarları").
4. **Adilshayev Rústem Tursinbayevich -** Berdaq atindaǵi Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, Ekonomika hám turizm kafedrası professori, e.i.k. (Tema: "Qaraqalpaqstan Respublikasinda agroturizmdi rawajlandiriwdiń ózgeshelikleri").
5. **Kudiyarov Kishibay Ramatullaevich** – Ekonomika fakulteti dekanı, e.i.d., dotsent. (Tema: "Soliqqa tortishning korxonalar moliyaviy faoliyatiga taʼsirining ilmiy nazariyalari").
6. **Tajekeev Ziynatdin Kobeysinovich** – Berdaq atindaǵi Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, "Buxgalteriyalıq esap hám audit" kafedrası baslıǵı, docent. Phd. (Tema: "Tiykarǵı qurallar auditinde analitikalıq ámellerdi qollawdıń metodikalıq tárepleri").
7. **Yeleusonova Janat Turar qızı. -** Berdaq atindaǵi Qaraqalpaq mámleketlik universiteti, "Menedjment" tálim baǵdarı 4-kurs studenti. (Tema: Jasıl qarjılandırıw - turaqlı ekonomikalıq rawajlanıwdıń áhmiyetli faktorí).

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XOʻJALIK EKINLARINI ASALARILAR YORDAMIDA CHANGLATISHNING AHAMIYATI

Qulmurotov Sohibjon Jumaniyozovich,
Qarshi davlat texnika universiteti "Innovatsion iqtisodiyot" kaferdirasi katta oʻqituvchisi
e-mail: sohibkulmurotov@gmail.com tel: +998972792329

Annotatsiya: Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot tamoyillari doirasida qishloq xoʻjalik ekinlarini asalarilar yordamida changlatishning ekologik va iqtisodiy ahamiyati ilmiy asosda yoritilgan. Asalarilarning changlatish faoliyati nafaqat hosildorlikni 25–60 foizgacha oshirishi, balki pestitsid va kimyoviy oʻgʻitlardan foydalanishni kamaytirib, tuproq unumdorligini saqlash, biologik xilma-xillikni qoʻllab-quvvatlash orqali agroekotizim barqarorligini mustahkamlashini koʻrsatadi. Maqolada Oʻzbekiston sharoitida asalarichilik tarmogʻini qishloq xoʻjaligi tizimiga integratsiyalash, ekinlarni samarali changlatish orqali eksportbop ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga koʻra, mamlakatdagi mavjud 143 mingta asalari oilasi 3 million gektardan ortiq ekin maydonini toʻliq changlatish uchun yetarli emasligi aniqlangan boʻlib, qoʻshimcha 1,5–2 million asalari oilasi tashkil etish zarurligi asoslangan. Shuningdek, maqolada asalarilarni oʻsimliklarga oʻrgatish, ularni joylashtirish va changlatish samaradorligini oshirishning ilmiy-uslubiy yondashuvlari keltirilgan. Natijalar yashil iqtisodiyot tamoyillarini amalga oshirishda asalarichilikning muhim oʻrni borligini, uning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy barqarorlikni taʼminlashdagi oʻrni beqiyos ekanini koʻrsatadi.

Kalit soʻzlar*:* asalarilar, changlatish, yashil iqtisodiyot, qishloq xoʻjaligi, hosildorlik, ekologik barqarorlik, agroekotizim, resurslardan samarali foydalanish.

Kirish. Qishloq xoʻjaligi har bir mamlakat iqtisodiyotining tayanch tarmoqlaridan biri boʻlib, aholining oziq-ovqat xavfsizligini taʼminlash, bandlikni oshirish va eksport salohiyatini rivojlantirishda muhim rol oʻynaydi. Soʻnggi yillarda yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan agrar siyosatning rivojlanishi tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik muvozanatni saqlash va biologik xilma-xillikni himoya qilishni talab qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, asalarichilik tarmogʻining ekologik va iqtisodiy ahamiyati yanada ortib bormoqda.

Asalari xalqimiz orasida "yetti xazinaning biri" sifatida qadrlanib keladi. Ular tomonidan ishlab chiqariladigan asal, mum, propolis, gulchangi (perga), asalari suti va zaxar kabi mahsulotlar inson salomatligi uchun beqiyos foyda keltiradi. Shu bilan birga, asalarilar qishloq xoʻjalik ekinlarining, xususan bogʻdorchilik, polizchilik va paxtachilik tarmoqlarida changlanish jarayonini taʼminlab, hosildorlikni sezilarli darajada oshiradi. Ilmiy manbalarga koʻra, asalarilar yordamida changlanish natijasida ekinlar hosildorligi 25–40 foizgacha ortadi, bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va ekologik barqarorlikni taʼminlashga xizmat qiladi. Yashil iqtisodiyot sharoitida asalarilarning tabiiy changlatish faoliyati pestitsid va kimyoviy oʻgʻitlardan foydalanishni kamaytiradi, tabiiy muvozanatni saqlaydi va tuproq unumdorligini yaxshilaydi. Natijada, qishloq xoʻjaligi tizimida ekologik xavfsizlik mustahkamlanadi hamda barqaror rivojlanishning iqtisodiy va ijtimoiy jihatlari uygʻunlashadi[6].

Oʻzbekiston sharoitida asalarichilikni ilmiy asosda rivojlantirish, uni qishloq xoʻjaligi tizimiga integratsiyalash, ekinlarni asalarilar orqali changlatish tizimini kengaytirish hamda eksportbop, ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish orqali mamlakatning yashil iqtisodiyot tamoyillariga mos barqaror agrar modelni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, asalarichilik sohasi nafaqat shifobaxsh mahsulotlar manbai, balki ekologik barqaror iqtisodiy oʻsishni taʼminlovchi muhim omil sifatida ham alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Respublikamiz asalarichilari oldiga qoʻyilgan muhim vazifa shundan iborat: **har bir asalari oilasining mahsuldorligini oshirish va shu yoʻl bilan asal ishlab chiqarishni koʻpaytirish, asalarilarni ser-gullar yoki boshqa chang beruvchi oʻsimliklar koʻp boʻlgan hududlarga muntazam koʻchirib yurish** zarur. Asalarilarning agrar tarmoq uchun foydali va daromadli jihatlari quyidagilarda namoyon boʻladi: ular oʻsimlik gullarini chetdan changlatishi orqali ekinlarning hosildorligini **10–60 % gacha** oshirishi mumkin. Respublikamizda bogʻ va dala xoʻjaligida gʻoʻza,

beda, dukkakli va poliz ekinlari maydonlari kengayayotgani sababli, asalarilar bilan changlatish agrar sektor uchun tobora muhim boʻlmoqda[5].

Shu munosabat bilan, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2017-yil 16 oktyabrda "Respublikamizda asalarichilik tarmogʻini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida" PQ-3327-sonli qaror qabul qilindi, bu qaror sohani moddiy-texnika, tajriba-amaliy qoʻllab-quvvatlash va kadrlar tayyorlash boʻyicha sezilarli ragʻbat yaratdi[114]. Hududlarda ichki shart-sharoitlar asalarichilikka qulay boʻlib keng oʻtloqlar, adir-qirlar, paxtazorlar, bogʻ va gulzorlar asalarilar uchun boy oziqa manbaidir. Shu bilan birga, qishloq xoʻjaligi mahsulotlari talabi kundan-kunga oshib borar ekan, asalarilar bilan changlatish agrar sohadagi natijalarni yaxshilashga turtki boʻladi[1].

Ilmiy tadqiqotlar dunyo boʻyicha shuni koʻrsatadiki, asalarilarga bogʻliq changlatish agrar mahsulotlar sifatini oshirib, ularning savdo qiymatini ham oshirishga xizmat qiladi. Misol uchun, asalarilar yordamida changlatilgan mevalarning savdo qiymati ilgarigi usullarga nisbatan 38,6 % ga yuqori boʻlgan[115]. Shuningdek, Oʻzbekiston sharoitida ham amaliy tajriba mavjud: masalan, bodom, olma va boshqa gulli ekinlar changlanish darajasi yuqori boʻlib, oʻsimliklarning samarali hosili asalarilarning faoliyatiga katta darajada bogʻliq ekanligi aniqlangan. Asalarilarning chetdan changlatish xizmatlari tufayli bogʻlarda hosildorlik 35–60 % gacha oshish hollari kuzatilgan, ayniqsa mevali daraxtlar va poliz ekinlarida. Agrar-ekologik jihatdan, asalarilar bilan changlatish pestitsidlar va kimyoviy oʻgʻitlar miqdorini kamaytirish, tuproq xavfsizligini saqlash va biologik xilma-xillikni qoʻllab-quvvatlashga xizmat qiladi. Global tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, dunyoda 80 % dan ortiq gulli ekinlar turli darajada hasharot changlatuvchilarga bogʻliq boʻlib, agar changlatish xizmatlari kamayib ketsa, umumiy qishloq xoʻjaligi ishlab chiqarishi 3–8 % ga pasayishi mumkin[2].

Respublikamizda har bir asalari oilasidan olinadigan hosil hamda changlatish xizmatini keng joriy qilish orqali qishloq xoʻjalik ekinlarining jami hosili sezilarli darajada oshirilishi mumkin. Bu yoʻl bilan asalarichilik nafaqat shifobaxsh mahsulotlar yaratish, balki **qishloq xoʻjaligini ekologik jihatdan barqaror qilish, mahsulotlar sifatini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni taʼminlash** nuqtai nazaridan ham muhim oʻrin egallaydi.

Ekinlarni asalarilar yordamida changlatish va hosildorligini oshirishning quyidagi usullari mavjud:

- Qiziqarli usullardan biri - chang ushlab qoladigan asbob bilan asalarilarning changini tortib olish. Bunday vaqtda asalarilar yana chang yig'ishga ketadi.
- Changlanuvchi ekinning maydon birligida asalarilar sonining koʻp boʻlishi.
- Asalarilarda oʻsimliklarga qatnash uchun turgʻin refleks hosil qilish.
- Ghanglatuvchi asalarilardan foydalanishning optimal muddatlarini ishlab chiqish. Bunda o'smiliklarning biologik va fiziologik xususiyatlari ularni oʻstirish texnikasi oʻsish mavsumi, harorat faktori va hokazolar hisobga olinadi.
- Changlatuvchi arilar oilalari joyini har 5-7 kunda almashtirib turish.

Respublikamizda hozirda jami **143 mingta asalari oilasi** mavjud boʻlib, bu miqdor hozirgi ekilayotgan: 1,5 million gektardan ortiq gʻoʻza maydonlarini, 540 ming gektar bedazor maydonlarini, 482 ming gektar bog', poliz va sabzavot maydonlarini, 387 ming gektar makkajoʻxori va boshqa gul ekinlari maydonlarini changlatishga yetarli emas. Shu sababdan, mazkur oʻsimliklar gulini samarali changlatish uchun qoʻshimcha ravishda yana **1,5–2 million asalari oilasi** tashkil etilishi lozim[3].

Mutaxassis-oʻlimlarning baholashicha, turli ekinlar uchun talab qilinadigan asalari oilasi miqdori quyidagicha: **boʻtazor oʻsimliklar** changlatilishi uchun **2–3 asalari oilasi** har bir gektarga kifoya qilishi mumkin, **gʻoʻza maydonlari** uchun har gektar uchun **2–4 oilaga** ehtiyoj, **mevazor (mevali bogʻlar)** uchun ham **2–4 oilagacha, poliz ekinlari** (masalan, kungaboqar va dukkaklilar) uchun har gektar uchun **0,5–1 oilagacha, sabzavot, uzumzor, raps va perga ekinlari** uchun esa gektariga **1–2 asalari oilasi** talab etiladi. Ushbu talablar "changlatish zichligi" deb ataladigan meʼyor boʻlib, dalaning oʻziga xosligi – gullar zichligi, geografik joylashuv, ozuqa manbalari, ob-havo sharoitlari kabi omillar hisobga olingan holda moslashtirilishi kerak. Shunday qilib, agar qoʻshimcha **1,5–2 million asalari oilasi** tashkil etilsa, mavjud gʻoʻza, bedazor, bogʻ, poliz va boshqa gul ekinlari

---

[114] www.lex.uz
[115] royalsocietypublishing.org

maydonlarining katta qismi qamrab olinishi mumkin. Bu esa, oʻz navbatida, qishloq xoʻjaligi ekinlari **hosildorligini sezilarli darajada oshirish**, **kimyoviy changlanish vositalariga boʻlgan ehtiyojni kamaytirish**, va **agroekotizim barqarorligini mustahkamlash** imkonini beradi[4].

XULOSA

Oʻsimliklarni changlatish uchun asalarilarga oʻrgatish sharbati beriladi. Agar arixonaga birorta gulning hidi kelib turgan oziqa solingan oxurcha qoʻyilsa, asalarilar bu oziqni olib mumkatakchalariga eltadi. Bu oziqani topib olgan asalarilar oʻz katakchalariga qaytib kelganidan soʻng dalada birorta oziqa manbai topgan darakchi asalarilar kabi, doyra shaklida tez-tez yura boshlaydilar, ya'ni boshqa asalarilarni shu oziqani keltirish uchun qiziqtirishga urinadilar. Asalarilarning bir qismi oxurchadagi oziqani arixonaga keltiradi, va boshqa asal-arilarni xuddi shu kabi oziqa manbalarini izlab topish uchun arixonadan uchib ketishga majbur etadi. Agar asalariga gʻoʻza guli hidi kelib toʻrgan shakar sharbati berilsa, bu holda ular gʻoʻza usimligini qidirib topish uchun uchadilar. Asalarilar bu oʻsimliklarni shirasidan kelib toʻrgan hidiga qarab topib oladilar. Demak asalarilarga oʻsimlik gulining hidi kelib toʻrgan oziqa berib, kerakli oʻsimlikni changlatish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 16 oktyabrdagi "Respublikamizda asalarichilik tarmogʻini yana rivojlantirish chora-tadbirlari toʻrisida"gi PQ-3327-sonli qarori. "Qishloq xayoti" gazetasi. 2017 yil 17 oktyabr.
2. ASALARICHILIK TURIZMINI AMALGA OSHIRISH ORQALI ASALARICHILIK FAOLIYATINI TANITISH, MAHALLIY ASALARICHILIK MAHSULOTLARINI SOTISH VA EKOLOGIK TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI. QS Jumaniyozovich -, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G ' …, 2024
3. RAQAMLI BANK XIZMATLARI O'ZBEKISTONDA RIVOJLANIB BORISHI. QS Jumaniyozovich - Multidisciplinary Journal of Science and Technology, 2025
4. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. "ЗНАЧЕНИЕ ПЧЕЛОВОДСТВА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕГИОНА" International journal of scientific researchers. Germaniya – 2024.
5. Qulmurotov S.J., Iskandarov S.U. "IMPORTANCE OF THE BEEKEEPING SECTOR IN REGIONAL AGRICULTURE" American journal of Business Management, Economics and Banking. AQSH – 2024.
6. www.stat.uz

QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YOʻNALISHLARI

Utegenov Ilham Baxtiyarovoch,
(Qoraqalpoq davlat universiteti, mustaqil tadqiqotchi)
ilham.kk@mail.ru
Tel. *+99891 370-00-44*

Annotatsiya. Maqolada qurilish materiallari sanoatida innovatsion faoliyatni tashkil etishning iqtisodiy mexanizmlari va ularni takomillashtirish yoʻnalishlari atroflicha tahlil qilingan. Shuningdek, innovatsion texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaralari, ya'ni ishlab chiqarish xarajatlarini qisqartirish, mahsulot sifatini oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish va soha barqarorligini ta'minlash imkoniyatlari koʻrsatib oʻtilgan.

Kalit soʻzlar. Innovatsion faoliyat, qurilish materiallari sanoati, iqtisodiy mexanizm, modernizatsiya, energiya tejamkor texnologiyalar, investitsion kompleks, ilmiy-tadqiqot hamkorligi, eksport salohiyati, barqaror rivojlanish.

Globallashuv va shiddat bilan rivojlanayotgan texnologik taraqqiyot shuningdek, tobora kuchayib borayotgan raqobat sharoitida korxonalarning innovatsiyalarni uzluksiz joriy etish qobiliyati - nafaqat raqobatbardosh ustunlik imkoniyati, balki omon qolish va barqaror rivojlanishning zaruriy shartiga aylanmoqda. Bugungi kunda innovatsiyalar yangi mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqishdan tortib, korxonada ichki jarayonlarni takomillashtirish va yangi biznes modellarni yaratish kabi faoliyatning barcha sohalariga kirib bormoqda.

MAZMUNÍ

SHÓLKEMLESTIRIW KOMITETI		*2*
KIRIS SÓZ		*3*
PLENAR MÁJILISI BAYANATLARÍ		*4*
NURIMBETOV RAVSHAN IBRAGIMOVICH		*5*
UTEMURATOVA GULNARAXAN XOJANIYAZOVNA		*9*
QALMURATOV BAXTIYAR SEYTMURATOVICH		*11*
ADILSHAYEV RÚSTEM		*16*
KUDIYAROV KISHIBAY RAMATULLAEVICH		*18*
TAJEKEEV ZIYNATDIN KOBEYSINOVICH		*21*
YELEUSONOVA JANAT TURAR QIZI		*26*
1-SEKCIYA	**EKONOMIKALIQ TURAQLILIQ HÁM EKOLOGIYALIQ QÁWIPSIZLIKTI TÁMIYINLEWDE JASIL EKONOMIKAǴA ÓTIWDEGI QAYTA TIKLENIWSHI ELEKTR ENERGIYA DEREKLERIN BASQARIWDI JETILISTIRIW MASHQALALARI**	*28*
Utemuratova Gulnaraxan Xojaniyazovna, Aytbaeva Gulzada Quanishbaevna	*DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK LOYIHALARINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI*	*29*
Dawletmuratov Adilbay Mırzabaevish	*"JASÍL" EKONOMIKA SHARAYATÍNDA AYMAQLÍQ RAWAJLANÍW PERSPEKTIVALARÍ (Qaraqalpaqstan Respublikası mısalında)*	*30*
Tleubergenov R. Sh	*JASIL EKONOMIKA SHÁRATÍNDA XIZMETLER TARAWIN NÁTIYJELI RAWAJLANDIRIW JOLLARI*	*32*
Yerejepova Bibisara Abibullayevna, *Malikova Juldiz Vasilevna*	*XIZMATLAR SOHASIDA KADRLAR BILAN ISHLASHNI BOSHQARISH*	*34*
Madenova Elmira Nzamatdinovna	*QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASI**NIŃ** STRATEGIYALIQ RAWAJLANIW REJESINIŃ CENARIYLERIN ISLEP SHIǴIWDIŃ MASHQALALARI*	*36*
Pirniyazova Gulzira Jamalovna	*TRANSPORT XIZMETLERI BAZARIN QOLLAP-QUWATLAWDIŃ ÓZINE TÁN ÓZGESHELIKLERI*	*39*
Dosekeev Juginis Idriisovich	*QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SAL*	*41*
Madraximova Shohista Bahrom qizi	*XORAZM MINTAQASINING EKOLOGIK XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA YASHIL IQTISODIYOTNING O'RNI*	*43*
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	*XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INSTITUTSIONAL VA TASHKILIY MEXANIZMLARI*	*44*

Xalilova Maftuna Raxmon qizi, Yoqubov Asilbek Abdinazar o’g’li	*MINTAQANI YASHIL IQTISODIYOT ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI*	*524*
Nomazov Baxrom Bobomuradovich	*YASHIL INVESTITSIYALARNING ISTIQBOLLI IMKONIYATLARI VA XAVLI TARAFLARI*	*526*
Qulmurotov Sohibjon Jumaniyozovich	*YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO‘JALIK EKINLARINI ASALARILAR YORDAMIDA CHANGLATISHNING AHAMIYATI*	*529*
Utegenov Ilham Baxtiyarovoch	*QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI*	*531*
Xalimova D	*QISHLOQ XO‘JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLDAGI PROGNOZ KO‘RSATKICHLARINI MODELLAR ASOSIDA ISHLAB CHIQISH*	*534*
Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li	*HUDUDLARNING IJTIMOIY SALOHIYATI VA UNING IQTISODIY TARAQQIYOTDAGI O‘RNI*	*536*
Aitmuratova Miyrigul Jalgasovna	*YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO‘LLARI*	*538*
Aytmuratov Qutlımurat Jalgasovich	*JASIL EKONOMIKANI RAWAJLANDIRIWDA MÁMLEKETLIK JEKE MENSHIK SHERIKLIK MEXANIZMLERINEN PAYDALANIW JOLLARI*	*540*
Кайпназаров Муратбай Унгарбаевич	*ВНЕДРЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ТУРИСТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБСЛУЖИВАНИЯ*	*544*
Masharipov Sardorbek Farxadovich	*MINTAQALARDA “YASHIL IQTISODIYOT” GA INVESTITSIYALARNI JALB ETISH ISTIQBOLLARI*	*545*
Abdullayeva Ozoda Sa'dulla qizi	*YASHIL IQTISODIYOTNING TURIZM SOHASI RIVOJLANISHIGA TA’SIR*	*548*
Шулимова Марина Александровна, Атабаев Тохир Саттарберган угли	*СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ БИОЭКОНОМИКИ РОССИИ И УЗБЕКИСТАНА*	*550*
Azadova Gulnoza Sardorbekovna	*MINTAQAVIY MEHNAT BOZORINI TARTIBGA SOLISHDA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASI VA TURIZMNING ROLI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)*	*553*
Seytniyazov S.P	*JASIL EKONOMIKANI QÁLIPLESTIRIW SHÁRAYATINDA REGIONNIŃ MIYNET BAZARI*	*555*
Azadova Gulnoza Sardorbekovna	*“MINTAQADA MEHNAT BOZORINI TARTIBGA SOLISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI”*	*557*
Abdullayeva Ozoda Sa'dulla qizi	*YASHIL IQTISODIYOTNING TURIZM SOHASI RIVOJLANISHIGA TA’SIRI*	*560*
Babanazarova Sarbinaz Karamatdinovna	*AGROSANOAT MAJMUASI KORXONALARI ISHLAB CHIQARISH SALOHIYATINI KO‘P OMILLI BOG‘LANISHLAR ASOSIDA MODELLASHTIRISH*	*563*
Karimova Shaxribanu Atabay Qizi	*IQTISODIYOTNI KOMPLEKS RIVOJLANTIRISHNI OBEKTIV ZARURIYATI*	*565*

BERDAQ ATINDAǴI QARAQALPAQ MÁMLEKETLIK UNIVERSITETI
EKONOMIKA FAKULTETI

"QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASI EKONOMIKASIN TURAQLI RAWAJLANDIRIWDA JASIL EKONOMIKANIŃ ORNI: BAR BOLǴAN MASHQALALAR HÁM OLARDI SHESHIW JOLLARI" ATAMASÍNDA RESPUBLÍKALIQ ILMIY-ÁMELIY KONFERENCIYASÍ MATERIALLARI

TOPLAMÍ

Redaktor: *B.A.Ismaylov*
Operator: *I.B.Nuranov*

Original-maketten ruxsat etilgen waqtı 10.10.2025
Format 60 × 84 1/8. Tip «Times» garniturası. Kegl 12.
Ofset usılında basıldı. Kólemi 86,0 b.t. 87,3 shártli b.t.
Nusqası 55 dana.

«Qaraqalpaq mámleketlik universiteti» baspası.
Nókis qalası, Ch.Abdirov kóshesi, 1-jay.

Qaraqalpaq mámleketlik universiteti baspaxanasında basıp shıǵarıldı.
Nókis qalası, Ziyalı kóshesi, 1-jay.